

VIII.

Az Alkotmánybíróság tárcaközlönyben közzétett
határozata

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

Az Alkotmánybíróság jogszabály és az állami irányítás egyéb jogi eszköze alkotmányellenességének utólagos megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványok alapján meghozta a következő

határozatot.

Az Alkotmánybíróság a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény végrehajtására kiadott 9/1969. (XII. 29.) MM rendelet 19. § (4) bekezdése alkotmányellenességének megállapítására vonatkozó indítványokat és megsemmisítésére irányuló kérelmeket elutasítja.

Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a vezetékes műsortovábbítás szerzői díjának fizetéséről szóló 129/1984. (Műv. K. 22.) MM utasítás alkotmányellenes, ezért azt 1992. június 30-ai hatállyal megsemmisíti.

Az Alkotmánybíróság – az Alkotmánybíróságról szóló 1989. évi XXXII. törvény 41. §-ának megfelelően – elrendeli határozatának a Művelődési Közlönyben való közzétételét.

INDOKOLÁS

I.

Az elmúlt évtized folyamán az ország számos településén ún. közösségi televíziós antennarendszerek épültek ki, melyek vezetékes átvitelrel, kábeltovábbítással javítják – egyes helyeken lehetővé teszik – a Magyar Televízió által sugárzott műsoroknak, továbbá néhány más ország meghatározott TV-programjainak a vételét. Ezeket a nagyközösségi antennarendszereket különféle kft-k, kisvállalatok, lakásszövetkezetek, ingatlankezelő vállalatok, s más vállalkozások működtetik. Szolgáltatásukért díjak szednek. A Szerzői Jogvédő Hivatal ezektől a szervezetektől a hivatkozott rendelethely alapján és az utasítás előírása szerint szerzői díjat követel; mégpedig „A műsortovábbítást végző szervezeteknek a háztartásonkénti e szolgáltatásért bármilyen címen (előfizetési díj, karbantartási díj stb.) beszedett összege 10%-át, de legalább 2 forintot.”

Indítványozók felfogása szerint e jogdíjfizetési kötelezettséget előíró intézkedés jogszabályi alapja: a 15/1982. (XI. 20.) MM rendelet 2. §-ával a 9/1969. (XII. 29.) MM rendelet 19. § (4) bekezdéseként beiktatott jogszabályhely alkotmányellenes. Sérti ui. a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény 56. § (3) bekezdésének felhatalmazási rendelkezését, továbbá az 1975. évi 4. törvényerejű rendelettel kihirdetett, az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló – időközben felülvizsgált – un. Berni Uniós Egyezmény 11 bis cikkének előírásait. A magasabb szintű jogszabályok normáinak figyelmen kívül hagyása miatt a miniszteri rendelet hivatkozott bekezdése szükségképpen ellentétes az Alkotmány 37. § (3) bekezdésével. Ha pedig a rendelethely alkotmányellenes, a rendeleten alapuló, a szerzői díj fizetésének feltételeit meghatározó 129/1984. (Műv. K. 22.) MM utasítás is ellentétben van az Alkotmány 37. § (3) bekezdésében foglalt rendelkezéssel. Az egyik indítványozó azt is vitatja, hogy a műsortovábbítás szerzői mű felhasználásának tekinthető.

II.

A szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény (a továbbiakban: Szt.) 23. § (2) bekezdése szerint „a rádió és a televízió hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy műsorát – részben vagy egészben – más rádiók és televíziók átvegyék, továbbá, hogy azt forgalomba hozatal vagy nyilvános előadás céljára rögzítsék”.

Az 1975. évi 4. törvényerejű rendelettel kihirdetett Berni Uniós Egyezmény 11 bis cikkének (1) bekezdése azt mondja ki: az irodalmi és művészeti művek szerzőinek kizárólagos joga, hogy engedélyt adjanak „sugárzott mű mindenfajta, akár vezeték útján való, akár vezeték nélküli nyilvános átvitelére, ha ezt az átvitelt az eredetihez képest más szervezet végzi”.

Az Szt. végrehajtása tárgyában kibocsátott 9/1969. (XII. 29.) MM rendelet (a továbbiakban: Vhr.) 19. §-ának módosított (4) bekezdése pedig – figyelemmel a már hazai jogszabállyá vált uniósi egyezményre is – akként rendelkezik, hogy a „rádió vagy televízió műsorában sugárzott műveknek az eredetihez képest más szervezet beiktatásával, vezeték útján vagy egyéb módon történő egyidejű nyilvános átviteléhez a szerző, valamint a rádió vagy a televízió hozzájárulását megadottnak kell tekinteni, ha az átvitelt végző szervezet a Szerzői Jogvédő Hivatalnak a művelődési és közoktatási miniszter jóváhagyásával megállapított díjat befizette”.

Az Alkotmánybíróság a három jogszabályi rendelkezés összevetése, továbbá a sugárzott művek átvitele nemzetközi szabályozásának áttekintése alapján az alábbi állásfoglalást alakította ki:

A nagyközösségi antennarendszereket működtető szervezetek a sugárzó szerv és az előfizető között harmadik személyként közreműködnek, így tevékenységük az a Vhr. 10. § (1) bekezdésében adott fogalom meghatározás („Felhasználáson az

Szjt. alkalmazásában azt a folyamatot kell érteni, amely a művet vagy annak részletét a nyilvánossághoz közvetíti.”) szerint felhasználásnak minősül.

A felhasználáshoz az Szjt. 13. §-a szerint a szerző hozzájárulása szükséges. A vitatott esetben a nagyszámú eseti engedély ügyintézésével járó adminisztrációs eljárásokat a Vhr. módosított 19. § (4) bekezdése – a szerzők kizárólagos engedélyezés jogát korlátozva – mellőzi, s az átvitelt végzők számára könnyítést adva díjfizetési kötelezettség teljesítése esetén a rádió és a televízió hozzájárulását megadottnak tekinti.

A miniszteri rendelet e rendelkezése ugyanis kiterjesztően értelmezi az Szjt. 56. § (3) bekezdésében adott azt a felhatalmazást, hogy „a felhasználási szerződéseknek a törvényben nem szabályozott feltételeit” megállapíthatja, viszont maradéktalanul eleget tesz a hazai jogszabállyal kihirdetett uniós egyezmény követelményének, szinte szó szerint átvéve annak az engedélyezésre vonatkozó előírásait.

Megállapítja az Alkotmánybíróság, hogy a Vhr. néhány fogalom meghatározásának (pl. mi az „átvitel” és mi minősül „nyilvánosnak”) pontatlansága miatt a jogszabályokból a kifejtettektől eltérő következtetésekre is lehet jutni. Az Alkotmánynál alacsonyabb szintű jogszabályok értelmezése azonban nem az Alkotmánybíróság feladata, miként az sem, hogy az Szjt. és az uniós egyezmény rendelkezéseinek a tökéletes összhangját megteremtse. A jogszabályi fogyatékoság nem jelent egyben alkotmányellenességet is. A Vhr. 19. § (4) bekezdése a kifejtett érvek szerint nem sérti az Alkotmányt, ezért a megsemmisítésére irányuló indítványt el kellett utasítani.

III.

Az Alkotmánybíróság megalapozottnak tartja viszont az indítványokat a vezetékes műsortovábbítás szerzői díjának fizetéséről szóló 129/1984. (Műv. K. 22.) MM utasítás alkotmányellenességét illetően. Az Alkotmány 37. § (3) bekezdése akként rendelkezik, hogy a miniszterek „feladatuk ellátása körében rendeleteket adhatnak ki”, továbbá, hogy a „rendeleteket a hivatalos lapban ki kell hirdetni”. Az Alkotmány 7. § (2) bekezdése szerint a „jogalkotás rendjét törvény szabályozza”. A jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvényben pedig az utasítás nem jogszabályok között, hanem az állami irányítás egyéb jogi eszközei körében szerepel. Utasításban a miniszter csak a közvetlen irányítása alá tartozó szervek tevékenységét szabályozhatja. Az 1987. évi XI. törvény 11. § (1) bekezdése szerint magánszemélyekre, jogi személyekre kiterjedő érvényű rendelkezést csupán jogszabály állapíthat meg. Noha a hivatkozott törvény csupán 1988. január 1. napján lépett hatályba, s nem érintette a korábban kibocsátott jogszabályok rendelkezéseit, a 129/1984. (Műv. K. 22.) MM utasítás már kibocsátásának időpontjában is alkotmányellenes volt. A jogszabályok kihirdetéséről és hatálybalépéséről szóló 1974. évi 24. törvényerejű

rendelet 1. § (2) bekezdése ugyanis kimondotta, hogy miniszteri utasításban nem lehet megállapítani olyan rendelkezéseket

- amelyek az állampolgárokra közvetlenül kötelezettséget rónak,
- amelyek az állampolgárok jogait vagy kötelezettségeit közvetlenül érintik,
- amelyek ismerete jelentős az állampolgárok kötelezettségeinek teljesítése szempontjából.

Mivel a miniszteri utasítás nem állt összhangban a törvényerejű rendeletben foglaltakkal sem, ezért azt az Alkotmány 7. § (2) és 37. § (3) bekezdését sértő volta miatt az Alkotmánybíróság megsemmisítette.

A hatályvesztés időpontját az Alkotmánybíróság azért határozta meg 1992. június 30. napjában, hogy addig a jogalkotónak módja legyen – a díjfizetés jogalapját nem érintő Vhr. rendelkezése érvényesítése érdekében – a megsemmisített utasítást alkotmányos rendelkezéssel pótolni.

Budapest, 1992. január 13.

Dr. Kilényi Géza s. k.
előadó alkotmánybíró

Dr. Vörös Imre s. k.
alkotmánybíró

Dr. Zlinszky János s. k.
alkotmánybíró

Megjelent a Művelődési Közlöny 1992. évi 8. számában.